

Mối quan hệ giữa nhà nước và hiệp hội ở Cộng hoà Pháp và gợi mở cho việc hoàn thiện Dự thảo Luật về Hội của Việt Nam

PGS.TS. Nguyễn Hoàng Anh*

Tự do hiệp hội – cho phép mọi người “bày tỏ quan điểm chính trị, tham gia theo đuổi văn học và nghệ thuật và các hoạt động văn hóa, kinh tế và xã hội khác, tham gia vào những nghi thức tôn giáo hoặc những tín ngưỡng khác, thành lập và gia nhập công đoàn và các hợp tác xã, và bầu ra lãnh đạo để đại diện cho những mối quan tâm của họ, cũng như giữ cho những lãnh đạo có trách nhiệm giải trình”¹²⁷ - mang nhiều màu sắc chính trị, và là nền tảng để thực hiện các quyền dân sự chính trị khác của con người.

Trong quá khứ, sự e dè thận trọng của Nhà nước Pháp đối với tự do hiệp hội thể hiện khá rõ ràng. Sự cẩn trọng này thể hiện trong lịch sử của pháp luật về tự do hiệp hội ở Pháp, cũng vẫn còn hiện diện không ít trong các định chế và đời sống pháp luật hiện hành. Đi suốt chiều dài lịch sử và bám sát cùng thực tiễn đời sống pháp luật hiện tại là mối bận tâm của Nhà nước Pháp trong xử lý các quan hệ về hiệp hội đồng thời bảo đảm tự do hiệp hội như là một tự do cơ bản của con người. Dù rằng còn ít nhiều tập trung và có sự định hướng của Nhà nước – thể hiện trong quy chế một số hiệp hội đặc thù, nhưng xu hướng chung nhất là tự do hiệp hội đã trở thành nguyên tắc chung nhất – và được bảo vệ bằng toàn bộ hệ thống tòa án – ngay cả khi luật thành văn còn giới hạn ít nhiều.

Bài viết sau đây đề cập đến mối quan hệ giữa Nhà nước và hiệp hội ở Pháp thể hiện qua lịch sử pháp luật lập hội ở Pháp (1); Các mối bận tâm hiện tại của Nhà nước trong điều chỉnh pháp luật đặc biệt đối với các hiệp hội đặc thù (2); Tôn trọng tự do hiệp hội – nguyên tắc nền tảng bao trùm pháp luật về hội ở Pháp (3), từ đó có một vài kết luận và liên hệ về Dự thảo luật về hội ở Việt Nam (4).

1. Sự “thăng trầm” của tự do hiệp hội trong lịch sử pháp luật Cộng hòa Pháp

Không giống như các quốc gia Anglo-saxon, nơi mà trong lịch sử, các hiệp hội tự do phát triển từ lâu đời, thì ở Pháp từ xa xưa trong lịch sử, các nhà cầm quyền đã từng khá e dè và thậm chí thường xuyên cấm đoán các hiệp hội.

Ngay cả trong Tuyên ngôn của nền cộng hòa 1789 cũng không ghi nhận tự do hiệp hội, mặt khác còn khẳng định rằng giữa công dân và Nhà nước không cần có bất kỳ một hình thức trung gian nào. Về ý thức hệ, chính quyền thời đó từng nhìn nhận việc liên kết các cá nhân lại trong các hiệp hội như là một sự phản đối lại quyền lực tập trung của chính phủ.

Dẫu rằng ngay sau đó Sắc lệnh ngày 13 và 14 tháng 11 năm 1790 khẳng định rằng “*mọi công dân có quyền tự tập hòa bình và thiết lập với nhau các hội tự do*”, nhưng hàng loạt văn bản ra đời ngay sau đó dần giảm bớt quyền tự do này: Sắc lệnh Allarde ngày 2 và 17 tháng 3 năm 1791, nhân danh tự do kinh doanh đã xóa bỏ các phường hội nghiệp đoàn, Luật Chapelier ngày 14 và 15 tháng 6 năm 1791 nhằm chấm dứt các phong trào tập thể của công nhân đã cấm các hiệp hội của công nhân, Luật ngày 18 tháng 8 năm 1792 với tinh thần chống tôn giáo đã xóa bỏ các hội thiện nguyện (và kèm theo đó là các hội tương tế), và cuối cùng Luật 7 tháng nóng năm XI (tức 1803) đã cấm các câu lạc

* Khoa Luật, ĐHQG Hà Nội.

¹²⁷ Lời nói đầu Nghị quyết 15/21 của Hội đồng Nhân quyền.